

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА – СИРМИЈУМ

МАСТЕР РАД

**УЛОГА ВАСПИТАЧА У РАЗВОЈУ РАДНИХ НАВИКА
ДЕЦЕ У ГОДИНИ ПРЕД ПОЛАЗАК У ШКОЛУ**

Ментор:

др Тања Панић, проф.

Студент:

Гордана Јоксимовић

Сремска Митровица, 2026.

**ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЗА ВАСПИТАЧЕ И
ПОСЛОВНЕ ИНФОРМАТИЧАРЕ-СИРМИЈУМ**

МАСТЕР РАД

ТЕМА

**УЛОГА ВАСПИТАЧА У РАЗВОЈУ РАДНИХ НАВИКА
ДЕЦЕ У ГОДИНИ ПРЕД ПОЛАЗАК У ШКОЛУ**

ПРЕДМЕТ

ГОТОВОСТ ДЕЦЕ ЗА ПОЛАЗАК У ШКОЛУ

Ментор:

др Тања Панић, проф.

Студент:

Гордана Јоксимовић

бр. индекса: 24/2023-М

Сремска Митровица, 2026.

САЖЕТАК

Истраживање се бави улогом васпитача у процесу формирања радних навика код деце у години пред полазак у школу. Циљ рада био је да се испитају ставови, праксе и изазови са којима се васпитачи сусрећу приликом подстицања самосталности, одговорности и истрајности код деце. Узорак су чинили 15 васпитача из урбаног и руралног окружења Предшколске установе „Миша Цвијовић“ у Пријепољу. Подаци су прикупљени помоћу упитника од 18 питања који обухвата опште податке, ставове васпитача и питања о методама рада, изазовима и сарадњи са родитељима. Анализом прикупљених података утврђено је да васпитачи у великој мери препознају значај развоја радних навика као предуслова за успешну адаптацију детета на школске обавезе и да у пракси примењују различите методе, као што су успостављање рутине, моделовање пожељних понашања, похвала и рад у малим групама. Као најчешћи изазови издвајају се ограничено време у оквиру дневног програма, различити нивои мотивације код деце и недовољна сарадња са родитељима. Већина испитаних васпитача показује отвореност за додатну едукацију и унапређење сарадње са породицом као важне предуслове за побољшање овог сегмента васпитно-образовног рада. Добијени резултати потврђују постављене хипотезе и указују на потребу за системском подршком васпитачима, што представља основу за формулисање предлога за унапређење васпитно-образовне праксе и изградњу стабилних основа за будући школски успех деце.

Кључне речи: *радне навике, васпитачи, предшколско васпитање, адаптација на школу, методе васпитног рада.*

САДРЖАЈ

САЖЕТАК	3
УВОД	6
1. ТЕОРИЈСКИ ДЕО	8
1.1. Дефинисање основних појмова	8
1.2. Појам и значај радних навика у предшколском узрасту	9
1.3. Улога васпитача у развоју радних навика код деце	10
1.4. Улога породице и родитеља у развоју радних навика	11
1.5. Специфичности развоја радних навика у години пред полазак у школу	13
1.6. Психолошки и развојни аспекти радних навика	14
1.7. Конструкти саморегулације и мотивације у предшколском узрасту	15
1.8. Досадашња истраживања	16
2. МЕТОДОЛОШКИ ДЕО	18
2.1. Предмет истраживања	18
2.2. Проблем и циљ истраживања	18
2.3. Задаци истраживања	19
2.4. Хипотезе истраживања	19
2.5. Методе, технике и инструменти	20
2.6. Узорак истраживања	21
2.7. Статистичка обрада података	21
2.8. Организација и ток истраживања	22
3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА	23
3.1. Ставови васпитача о значају радних навика	23
3.2. Методе и приступи у раду васпитача	27
3.3. Изазови у развоју радних навика	29
3.4. Предлози васпитача за унапређење праксе	31

3.5. Сарадња породице и вртића	33
4. ДИСКУСИЈА.....	37
5. ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПРАКСЕ.....	40
6. ЗАКЉУЧАК.....	42
7. ЛИТЕРАТУРА.....	44
ПРИЛОГ Упитник за васпитаче.....	49

УВОД

Период пред полазак у школу представља једну од најосетљивијих и најзначајнијих фаза у развоју детета, у којој се постављају темељи за даље образовање, социјализацију и самосталност. Предшколско доба није само време за стицање основних знања, већ и период интензивног формирања радних навика, које подразумевају способност детета да се организује, одговорно извршава задатке, одржава пажњу и поштује правила у оквиру групе. Управо ове навике представљају предуслов за успешну адаптацију на школске захтеве и целокупно будуће образовно функционисање (Marcon, 2002; Blair & Raver, 2015).

Улога васпитача у овом процесу је вишеструка; они су подршка, модели понашања, организатори активности и посредници у учењу. У оквиру васпитно-образовног рада васпитачи имају могућност да кроз различите методе и стратегије подстичу код деце развој саморегулације, радне дисциплине и одговорности. Ефикасност њиховог деловања зависи од педагошке оријентације, познавања развојних карактеристика деце, али и од ширег институционалног и породичног контекста у којем раде (Бојанин, 2006; Jackman, 2009).

Теоријску основу за разумевање овог процеса пружају конструктивистички приступи учењу, према којима се развој одвија у интеракцији детета са окружењем, уз активно учешће и рефлексiju (Piaget, 1952; Vygotsky, 1978). Концепт зоне наредног развоја указује на значај улоге одраслог у постепеном осамостаљивању детета, док Пијаже наглашава значај интериоризације правила кроз игру и практичну активност. У контексту развоја радних навика, то значи да дете треба да буде активно укључено у планирање, извршавање и вредновање задатака, при чему васпитач има улогу да креира подстицајно и структурирано окружење.

Бројна савремена истраживања указују да су саморегулација, упорност и способност организовања понашања у раном узрасту значајни предиктори каснијег академског успеха (Blair & Raver, 2015; Zimmerman & Schunk, 2011). Деца која у предшколском периоду развију стабилне радне навике показују већи ниво школске спремности, бољу адаптацију на школске захтеве и мањи ризик од школског неуспеха.

У Основама програма *Године узлета* (2019) истиче се развој базичних компетенција као што су саморегулација, социјална и емоционална компетентност и

позитиван идентитет као кључне исходе предшколског васпитања. Радне навике се у том оквиру не посматрају као циљ сам по себи, већ као средство које подржава целокупан развој детета.

Посебан значај има и сарадња породице и вртића, јер јединствен васпитни став, доследност у захтевима и усклађени васпитни поступци представљају предуслов за стабилно усвајање радних навика. Недостатак ове сарадње често доводи до контрадикторних порука које дете добија, што може ометати процес осамостаљивања (Erstein, 2011; Милутиновић, 2011).

Иако постоји значајан број теоријских радова о значају радних навика, у домаћој литератури недостају емпиријска истраживања која се баве перспективом васпитача и њиховим искуствима у пракси. Управо тај истраживачки јаз представља полазиште овог рада.

Овај рад има за циљ да испита како васпитачи доживљавају своју улогу у развоју радних навика код деце у години пред полазак у школу, које методе примењују, са каквим се изазовима сусрећу и на који начин остварују сарадњу са родитељима. Добијени резултати могу допринети унапређењу педагошке праксе и пружити смернице за даље развијање подршке васпитачима у овом значајном сегменту рада.

1. ТЕОРИЈСКИ ДЕО

1.1. Дефинисање основних појмова

Педагошка теорија и пракса већ деценијама указују на значај раног формирања радних навика код деце као предуслова за њихов каснији академски и животни успех. Појам радних навика подразумева устаљене обрасце понашања који се односе на организованост, упорност, систематичност и одговорност у извршавању задатака. У предшколском узрасту ове навике се формирају кроз игру, свакодневне активности и моделовање понашања од стране одраслих. Како истиче Хавелка (2000), радне навике представљају „стечене начине деловања који се одликују стабилношћу и који омогућавају детету да рационалније користи своје способности у процесу учења“.

У ширем психолошком смислу, радне навике су тесно повезане са појмом саморегулације, која обухвата способност детета да контролише сопствено понашање, емоције и пажњу у складу са захтевима ситуације. Према Виготском (1977), усвајање навика није изолован процес, већ се одвија у интеракцији са одраслима у оквиру зоне наредног развоја, где дете постепено интериоризује спољашње моделе понашања.

Са педагошког становишта, радне навике представљају основу школске спремности и успешне адаптације на формално образовање. Половина и Богуновић (2007) истичу да деца која не поседују развијене радне навике често испољавају тешкоће у усмеравању пажње, планирању активности и одржавању мотивације за рад. Насупрот томе, деца код које су ове навике систематски развијане лакше прихватају школске обавезе и показују већу истрајност у извршавању задатака.

Важно је нагласити да радне навике у предшколском узрасту нису искључиво техничке, већ имају и вредносну димензију. Способност да дете заврши започети задатак, поштује договорена правила и преузме одговорност за своје обавезе представља основу развоја радне етике и позитивног односа према учењу. Савремена истраживања (Berk, 2018; Ladd, 2005) указују да радне навике настају као интеграција когнитивних, социјалних и емоционалних компетенција.

У оквиру овог истраживања, радне навике се операционално дефинишу као скуп понашања који обухватају: способност детета да организује радни простор, да истраје у

активности до њеног завршетка, да поштује договорена правила у групи и да показује самосталност у извршавању задатака.

За разлику од рутинских активности које се обављају механички и без свесног ангажовања, радне навике подразумевају свесну контролу, истрајност и интеграцију когнитивних, социјалних и емоционалних компетенција. Самодисциплина је шири појам који обухвата способност самоконтроле у различитим животним ситуацијама и односи се на општу способност детета да управља својим понашањем у складу са постављеним циљевима, док радне навике представљају конкретан скуп понашања усмерених на систематски и одговоран рад у оквиру предшколског и школског контекста.

1.2. Појам и значај радних навика у предшколском узрасту

Радне навике у предшколском узрасту представљају скуп устаљених понашања и ставова који детету омогућавају да се систематично, организовано и одговорно односи према активностима у свакодневном животу и учењу. Оне обухватају способност детета да започне и заврши активност, да одржи пажњу, да поштује договорена правила и да покаже самосталност у извршавању задатака. У овом узрасту радне навике не формирају се кроз формално учење, већ кроз игру, рутину и подстицајну интеракцију са одраслима.

Значај развоја радних навика огледа се у чињеници да оне представљају основу школске спремности. Деца која су у предшколском периоду навикла да организују свој радни простор, да истрају у активностима и да прихватају обавезе, показују већу спремност за захтеве школског окружења и мање тешкоћа у адаптацији (Blair & Raver, 2015; Половина и Богуновић, 2007).

Радне навике имају мултидимензионални значај, јер обухватају неколико међусобно повезаних аспеката дететовог развоја:

- когнитивни аспект, развијају пажњу, планирање, организовање задатака, критичко размишљање и способност решавања проблема;
- социјални аспект, доприносе сарадњи са вршњацима, поштовању правила, преузимању одговорности и развоју тимског рада;

- емоционални аспект – подстичу истрајност, самопоуздање, позитиван став према раду и способност контроле емоција у контексту активности.

Савремени приступи наглашавају да се навике не развијају кроз принуду, већ кроз постепено усвајање правила у смисленом и подстицајном окружењу у којем дете има прилику да доживи успех и да разуме сврху активности (Verk, 2018).

У оквиру програма *Године узлета* (2019), радне навике се посматрају као део ширих компетенција детета, нарочито саморегулације, социјалне одговорности и позитивног идентитета. Оне се не третирају као изоловани циљ, већ као средство које подржава укупан развој детета и припрему за доживотно учење. Поред тога, модели као што су програми усмерени на развој емоционалне интелигенције и социјалних вештина додатно подупиру когнитивне и мотивационе компоненте радних навика, указујући на интеграцију свих димензија развоја детета.

1.3. Улога васпитача у развоју радних навика код деце

Васпитач у предшколском узрасту има више него формалну улогу преносиоца знања; он је модел понашања, мотиватор, организатор активности и посредник у учењу. Управо његов приступ обликује начин на који дете доживљава радне обавезе и интегрише их у свој свакодневни живот. Како истиче Сузић (2005), ставови, очекивања и методе које васпитач примењује директно утичу на способност детета да развије одговорност, истрајност и систематичност.

Развој радних навика није могућ само кроз наметнуте задатке. Напротив, оне се постепено усвајају кроз пажљиво осмишљене активности које дете доживљава као природни део игре и свакодневице. Методе као што су игра улога, групни рад, пројектне активности и индивидуални задаци омогућавају детету да учи кроз искуство и интеракцију. Док групне активности развијају сарадњу, стрпљење и одговорност према заједници, индивидуални задаци омогућавају праћење ритма сваког детета и подстицање самосталности. Поред тога, рутинске активности и дежурства помажу деци да стекну осећај реда, доследности и предвидљивости у свакодневним обавезама (Половина и Богуновић, 2007; Pianta, 1999).

Кључна компонента овог процеса је однос васпитача према деци. Топао, подржавајући и подстицајан приступ омогућава деци да прихвате радне обавезе као

нешто позитивно и смислено, док строг и ауторитаран приступ често изазива отпор и демотивацију (Berk, 2018; Hamre & Pianta, 2001). Васпитач својим примером показује ред, доследност и организованост, а кроз похвалу и повратну информацију подстиче самопоуздање и позитиван однос према раду (Bandura, 1977).

Савремени теоријски приступи, нарочито конструктивистички модели, наглашавају активну улогу детета у учењу и развоју радних навика. Пијаже и Виготски (Piaget, 1972; Vygotsky, 1978) указују на значај интеракције, активног учешћа и зоне наредног развоја у процесу усвајања понашања. Развој саморегулације омогућава детету да контролише пажњу, усмери напоре и успешно завршава започете активности, а васпитач обезбеђује подстицајно окружење и пружа смернице родитељима за доследност у васпитању (Blair & Raver, 2015; Berk, 2018).

Сарадња са родитељима представља још један важан аспект васпитачевог деловања. Када породица и васпитач деле сличан васпитни приступ и доследно подржавају развој радних навика, дете добија сигурност и стабилан оквир за учење. Недоследност у захтевима и васпитним моделима често доводи до контрадикторних порука, што отежава интериоризацију позитивних навика (Epstein, 2011; Милутиновић, 2011).

Улога васпитача у развоју радних навика код предшколске деце је вишеструка. Он истовремено обликује понашање кроз моделовање, организује активности које подстичу истрајност и самосталност, мотивише децу кроз похвалу и повратну информацију и посредује у сарадњи са родитељима. Квалитет овог васпитачевог деловања директно утиче на то да ли ће дете радне навике прихватити као природан и значајан део свог развоја или као наметнуту обавезу.

1.4. Улога породице и родитеља у развоју радних навика

Породица и родитељи представљају кључни фактор у обликовању радних навика код деце пред полазак у школу. Њихов утицај почиње од раног детињства и огледа се кроз свакодневне интеракције, очекивања и моделе понашања које нуде свом детету. Од првих година живота, родитељски ставови, доследност у постављању правила и начин на који подстичу самосталност директно утичу на развој способности детета да планира, организује и извршава задатке (Epstein, 2011; Милутиновић, 2011). Јасно је да је сарадња породице и предшколске установе неминовност и свакодневица, а

не повремена активност, која зависи од добре воље васпитача или родитеља (Мојић, 2017).

Подршка родитеља се огледа у активном укључивању детета у кућне и свакодневне активности, постављању малих циљева и давању похвала за постигнуте резултате. Берк (2018) и Лад (2005) наглашавају да родитељи кроз овакве стратегије омогућавају детету да развије саморегулацију, мотивацију за учење и позитиван однос према раду. Са друге стране, родитељи који преузимају задатке уместо детета или стално контролишу његов рад могу ометати развој самосталности и самопоуздања, што може имати дугорочне последице на академски и социјални развој (Grolnick & Ryan, 1989; Darling & Steinberg, 1993).

Важно је да породица и вртић ускладе своје приступе. Доследност у захтевима и очекивањима омогућава детету да интериоризује правила и развије осећај сигурности и предвидљивости. Сузић (2005) и Половина и Богуновић (2007) истичу да координација између родитеља и васпитача олакшава детету да радне навике доживи као природан део свакодневног живота, а не као наметнуту обавезу. Овај заједнички приступ доприноси јачању позитивних вредности, као што су одговорност, дисциплина и сарадња са вршњацима, што је од кључног значаја за успешну адаптацију у школи.

Поред тога, модерни педагошки приступи, као што су програми засновани на конструктивизму и социјално-емоционалном учењу, наглашавају значај партнерског односа родитеља и васпитача. Родитељи који разумеју развојне потребе детета и усклађују кућне активности са оним што се примењује у вртићу, омогућавају дубље учење кроз праксу, развој стратегија саморегулације и трајне радне навике (Vygotsky, 1978; Pianta, 1999; Hamre & Pianta, 2001). Такође, истраживања Денхама и сар. (2012) показују да емоционална подршка и позитиван родитељски ангажман значајно доприносе развоју самопоуздања и способности детета да преузме одговорност за сопствене задатке.

Синергија између породице и вртића ствара стабилно окружење у којем дете учи да комбинује самосталности одговорност са социјалним нормама, што представља основу за континуирани развој радних навика, социјалних вештина и академског успеха.

1.5. Специфичности развоја радних навика у години пред полазак у школу

Година пред полазак у школу представља један од најдинамичнијих периода у развоју детета, када се когнитивни, социјални и мотивациони аспекти уско преплићу у обликовању радних навика. Деца узраста од 6 до 7 година постепено развијају способност планирања, концентрације и истрајности у извршавању задатака. Према Пијажеу (1972), ово је време преласка из предоперационалног у конкретно-операционално мишљење, што омогућава детету да прати правила, разуме узрочно-последичне односе и организује сопствене активности.

У припремној години, деца напуштају искључиво игровне обрасце учења и постепено уводе структурисане активности које захтевају дисциплину и систематичност. Васпитачи у овом периоду интензивније примењују стратегије као што су групни рад, пројектне активности и индивидуални задаци, како би подстакли самосталност, одговорност и поштовање правила (Ковач-Церовић и сар., 2002).

Практичне последице овог развоја огледају се у способности детета да завршава започете задатке, да показује истрајност и да се прилагођава школским захтевима. Савремена истраживања потврђују да деца која су током предшколског периода имала прилику да систематично увежбавају радне навике кроз игру и структурисане активности показују бољу адаптацију и академски успех у првим разредима (Entwisle & Alexander, 1999; Berk, 2018; Denham et al., 2012; McClelland et al., 2014).

Поред когнитивних аспеката, развој радних навика у години пред школу има и социјалну и мотивациону димензију. Деца уче да сарађују са вршњацима, да прихватају ауторитет васпитача и да преузимају одговорност за своје понашање у групи. Ови аспекти представљају основу за успешну социјалну интеграцију у школском окружењу и формирање дугорочне саморегулације (Zins et al., 2007; Ladd, 2005).

Систематски рад васпитача и доследна сарадња са родитељима кључни су за стабилан развој радних навика. Усмерена и подржавајућа интеракција пружа детету подстицајно окружење у којем оно учи да планира, организује и завршава активности, што је предуслов за успех у школском контексту и шире у животу.

1.6. Психолошки и развојни аспекти радних навика

Развој радних навика код деце предшколског узраста није само технички процес усвајања навика организовања и извршавања задатака, већ је дубоко повезан са психолошким и развојним факторима. Кључну улогу у овом процесу игра саморегулација, која обухвата контролу пажње, управљање емоцијама и способност усмеравања понашања ка одређеном циљу (Berk, 2018; Blair & Raver, 2015). Деца која развијају саморегулацију показују већу истрајност у активностима, боље организују своје време и лакше се прилагођавају захтевима школског окружења.

Пажња је још један основни психолошки механизам који омогућава деци да систематично приступају задацима. Истраживања показују да рана способност усмеравања и одржавања пажње предвиђа каснији академски успех и успех у социјалним интеракцијама (McClelland et al., 2014; Denham et al., 2012). У контексту предшколског образовања, пажња се развија кроз активности које захтевају редоследно извршавање задатака, решавање проблема и интеракцију са вршњацима.

Радне навике су такође уско повезане са социјалном и емоционалном компетенцијом. Деца која умеју да регулишу своје понашање и емоције лакше сарађују у групи, поштују правила и показују одговорност према заједници (Denham et al., 2012; Zins et al., 2007). Ово повезивање когнитивних, социјалних и емоционалних аспеката ствара интегрисану основу за систематично и самостално учење.

Важна је разлика између спонтаних и вођених навика. Спонтани облици понашања настају природним интеракцијама детета са окружењем, док вођене навике настају под пажљивим усмеравањем од стране васпитача или родитеља. Најуспешније формирање радних навика подразумева комбинацију оба приступа: дете има прилику да самостално примењује навике у игри и свакодневним активностима, али и да буде подржано и вођено у сложенијим задацима (Vygotsky, 1978; Piaget, 1972; Bandura, 1977).

Психолошки аспекти радних навика укључују способност саморегулације, усмеравање пажње, одржавање мотивације и развој емоционалне и социјалне компетенције, док развојно гледано, оне представљају основу за успешан прелазак у формално школско окружење и стварање позитивног односа према учењу.

1.7. Конструкти саморегулације и мотивације у предшколском узрасту

Развој радних навика у предшколском узрасту тесно је повезан са развојем саморегулације и мотивације. Саморегулација подразумева способност детета да контролише своје понашање, емоције и пажњу у складу са захтевима ситуације, док мотивација представља унутрашњу покретачку снагу која подстиче дете да приступи активностима, истраје у њима и заврши их. Ова два конструкта нису независна; напротив, њихова међусобна интеракција омогућава детету да развије стабилне радне навике које ће бити основа за школску спремност и каснији академски успех (Berk, 2018; Blair & Raver, 2015).

Развој саморегулације и мотивације код предшколаца је комплексни процес који укључује когнитивне, социјалне и емоционалне компоненте. На когнитивном нивоу, деца уче да планирају редослед активности, да прате правила и да вреднују сопствене резултате. Социјални аспект подразумева интеракцију са вршњацима и одраслима, где дете учи да дели ресурсе, чека свој ред и поштује договорена правила. Емоционална компонента саморегулације омогућава детету да контролише импулсивне реакције, савлада фрустрацију и задржи мотивацију и упорност у извршавању задатака (Denham, Bassett & Zinsser, 2012; Pianta, 1999).

Истраживања показују да подстицајно окружење значајно утиче на развој ових конструката. Деца која добијају похвале, подршку и конзистентна очекивања од васпитача и родитеља, развијају већу унутрашњу мотивацију за учење. С друге стране, окружење које је строго или недоследно може довести до развоја страха од грешке и избегавања изазова, што негативно утиче на усвајање радних навика (Deci & Ryan, 2000; Hamre & Pianta, 2001).

Примена савремених програма, као што је *Године узлета* (2019), омогућава детету да практикује самостално решавање задатака у контексту који подстиче успех и разумевање сврхе активности. Васпитачи у овом процесу користе различите стратегије: кроз игру улога дете учи да преузме одговорност, кроз групни рад учи се сарадњи и истрајности, док индивидуални задаци омогућавају праћење ритма и интересовања сваког детета. У свим овим активностима, повратна информација и позитивно моделовање васпитача представљају кључни механизам који омогућава да мотивација и

саморегулација буду интегрисане у свакодневне радне навике (Bandura, 1977; Berk, 2018).

Такође, интеракција когнитивних и емоционалних фактора омогућава детету да развије способност самопроцене и прилагођавања својих поступака у складу са постављеним циљевима. Дете које активно учествује у планирању и извршавању задатака развија свест о својим способностима и гради позитиван однос према учењу. На тај начин, мотивација и саморегулација се не третирају као изоловани аспекти, већ као интегрални део процеса формирања радних навика које ће детету омогућити успешан прелазак у школу и касније образовање.

Конструкти саморегулације и мотивације представљају темељне детерминанте развоја радних навика у предшколском узрасту. Њихова правилна интеграција, уз доследну подршку васпитача и родитеља, омогућава детету да радне навике доживи као природан и значајан део свог развоја, а не као наметнуту обавезу. Ово ствара стабилну основу за касније образовне и животне успехе.

1.8. Досадашња истраживања

Развој радних навика у предшколском узрасту предмет је бројних емпиријских истраживања, како у страној, тако и у домаћој литератури, а свака од њих указује на њихов значај за школску спремност, саморегулацију и социјално-емоционални развој детета. Блејр и Равер (2015) истичу да саморегулација, која обухвата контролу пажње, упорност и способност управљања емоцијама, представља један од најзначајнијих предиктора успеха у школи. Према Меклеланду и сарадницима (2014), деца која у предшколском узрасту показују високе нивое понашања у саморегулацији касније постижу боље резултате у читању и математици, што наглашава потребу за раном интервенцијом и подршком развоју радних навика.

Истраживања Динема и сарадника (2012) показују да васпитачи, осим што организују активности које подстичу радне навике, својим стилем комуникације и интеракцијом снажно обликују социјалну и емоционалну компетенцију детета, која је интегрални део радних навика. Слично томе, Зинс и сарадници (2007) истичу значај социјално-емоционалног учења, наводећи да деца која развијају позитивне међуљудске вештине и самоконтролу показују стабилније радне навике и лакше се прилагођавају школским условима.

Развој унутрашње мотивације и радних навика такође је уско повезан са окружењем које подстиче аутономију и осећај компетентности, како показују Деци и Рајан (2000) у оквиру теорије самодетерминације. У домаћем контексту, Половина и Богуновић (2007) наглашавају важност систематског развоја радних навика као предуслова школске спремности, док Сузић (2005) и Милутиновић (2011) посебно указују на значај доследне сарадње васпитача и родитеља. Програм *Године узлета* (2019) интегрише радне навике у шири контекст развојних компетенција, показујући да такав приступ има позитиван утицај на адаптацију детета и његов емоционални развој.

Страна истраживања указују да интервенције у предшколском образовању које комбинују когнитивне задатке и социјално-емоционалну обуку могу побољшати саморегулацију и понашања повезана са учењем код деце, што представља основу за развој радних навика и боље прилагођавање школским захтевима. У оквиру *Chicago School Readiness Project (CSRP)*, подршка васпитача и структуриране педагошке стратегије унапређују извршне функције, пажњу и контролу импулса, што доприноси побољшаним социјално-емоционалним и предшколским компетенцијама код деце (Raver et al., 2011). Истраживања такође указују да саморегулација, укључујући контролу пажње, емоција и понашања, што представља кључну компетенцију која предвиђа успешан прелазак у формално школовање и подршку учењу (Blair & Raver, 2015).

Досадашња истраживања јасно показују да радне навике нису само техничка или инструментална компетенција, већ комплексни конструкт који интегрише когнитивне, емоционалне и социјалне аспекте развоја детета. Управо кроз разумевање ових међусобно повезаних фактора могуће је планирати ефикасне педагошке интервенције које подржавају успешан прелазак детета у школски систем и трајно усвајање позитивних радних навика.

2. МЕТОДОЛОШКИ ДЕО

2.1. Предмет истраживања

Предмет истраживања усмерен је на анализу изазова са којима се васпитачи сусрећу у процесу развоја радних навика код деце у години пред полазак у школу. Овај период сматра се кључним за формирање основних компетенција као што су одговорност, самосталност и организованост, које чине основу будуће школске спремности и успешног академског функционисања. Иако теоретски сва деца у овом узрасту пролазе кроз сличне развојне фазе, у пракси васпитачи се суочавају са бројним изазовима, који могу бити последица индивидуалних разлика у когнитивном, социјалном и мотивационом развоју детета, као и недовољне подршке или недоследности у кућном окружењу.

Фокус истраживања је на начинима и методама које васпитачи примењују како би подстакли радне навике, на ефикасности различитих стратегија васпитно-образовног рада, као и на перцепцији васпитача о томе шта највише доприноси или омета процес усвајања радних навика. Ово обухвата и сарадњу са родитељима као значајан фактор доследности и континуитета васпитног приступа.

Истраживање настоји да идентификује практична решења и препоруке за унапређење васпитно-образовног рада у области развоја радних навика деце, указујући на потребу за системском и континуираном подршком васпитачима у предшколским установама. У том смислу, резултати истраживања представљају основу за формулисање предлога за унапређење праксе, у оквиру којих се имплементирају кључни закључци истраживања и дају конкретне смернице за ефикасније педагошке интервенције у години пред полазак у школу, доприносећи бољем разумевању комплексности развоја радних навика код деце.

2.2. Проблем и циљ истраживања

Проблем истраживања произилази из потребе да се дубље разуме како васпитачи у предшколским установама подстичу развој радних навика код деце у години пред полазак у школу. Иако се овај период сматра критичним за формирање самосталности, одговорности и организованости, у пракси се уочавају бројне препреке:

разлике у мотивацији и развојном нивоу деце, ограничено време за индивидуални рад, као и недовољна или недоследна сарадња са родитељима. Ове изазове васпитачи морају да превазиђу користећи различите методе и стратегије које обезбеђују да радне навике постану интегрални део свакодневних активности детета.

Циљ истраживања је да се испита улога васпитача у развоју радних навика код деце у години пред полазак у школу, са посебним освртом на стратегије које примењују у раду, изазове са којима се суочавају и могућности за унапређење васпитне праксе, кроз сагледавање начина и приступа у раду.

2.3. Задаци истраживања

У складу са постављеним циљем, **задаци истраживања** су следећи:

1. Анализирати ставове васпитача о значају радних навика у предшколском узрасту.
2. Идентификовати изазове са којима се васпитачи суочавају у процесу формирања радних навика код деце.
3. Испитати које методе васпитачи најчешће користе за подстицање радних навика код деце.
4. Проценити могућности за унапређење васпитне праксе у овој области.
5. Испитати ставове васпитача о сарадњи са породицом и њеном улогом у развоју радних навика код деце.

2.4. Хипотезе истраживања

У складу са предметом, циљем и задацима истраживања, формулисане су следеће истраживачке хипотезе:

Главна хипотеза (*X*):

Васпитачи имају значајну улогу у развоју радних навика код деце у години пред полазак у школу, при чему активно примењују различите методе и стратегије усмерене на подстицање самосталности, одговорности и истрајности.

Потхипотезе:

X₁: Васпитачи сматрају да је формирање радних навика код деце у предшколском узрасту један од кључних предуслова успешне адаптације на школско окружење.

X₂: У пракси васпитачи најчешће користе стратегије као што су рутина, похвала, моделовање и рад у малим групама као начин подстицања радних навика.

X₃: Најчешћи изазови у формирању радних навика код деце уочени од стране васпитача су: ограничено време у програму, различити нивои мотивације код деце, као и недовољна сарадња са родитељима.

X₄: Васпитачи препознају потребу за додатном подршком у виду стручног усавршавања и систематске сарадње са породицом како би се побољшао процес развоја радних навика.

X₅: Васпитачи сматрају да доследна и активна сарадња са породицом позитивно утиче на развој радних навика код деце у години пред полазак у школу.

Ове хипотезе биће проверене путем анализе одговора добијених анкетним истраживањем, које је осмишљено да обухвати различите аспекте праксе васпитача у раду са децом у години пред полазак у школу.

2.5. Методе, технике и инструменти

У овом истраживању примарна **метода** прикупљања података била је **анкета**, док је **инструмент** био посебно креирани **упитник** прилагођен предмету и циљу истраживања, који је обухватао 18 питања – 4 о општим подацима о васпитачима, 5 о ставовима васпитача (Ликертова скала) и 9 отворених и затворених питања о методама рада, изазовима и сарадњи са родитељима. Упитник је осмишљен тако да обухвати све релевантне аспекте везане за развој радних навика код деце у години пред полазак у школу, укључујући ставове васпитача, методе и стратегије у раду, изазове са којима се суочавају, као и сарадњу са породицом. Комбинација затворених и отворених питања омогућила је свеобухватан увид у праксу васпитача, при чему су одговори на затворена питања обрађени квантитативним методама статистичке анализе, док су одговори на отворена питања анализирани квалитативно кроз идентификацију, категоризацију и груписање најчешћих тема и ставова.

2.6. Узорак истраживања

У истраживању је учествовало 15 васпитача који раде са децом у години пред полазак у школу у оквиру Предшколске установе „Миша Цвијовић“ у Пријепољу. Васпитачи су изабрани методом намерног (пурпосивног) узорка, јер се управо они баве васпитно-образовним радом са децом која се припремају за полазак у школу, што је у потпуности у складу са циљем истраживања. Узорак обухвата васпитаче који раде у различитим организационим јединицама установе, и у градском и у сеоском окружењу, чиме је омогућено поређење пракси у различитим контекстима и добијање свеобухватног увида у реалне услове рада.

Сви испитани васпитачи били су женског пола, што потврђује доминантну заступљеност жена у професији васпитача у предшколским установама.

Када је у питању старосна структура, најзаступљенија група били су васпитачи старији од 50 година (40%), значајан удео чинили су и васпитачи узраста од 41 до 50 година (33,3%), док је најмање било оних до 40 година (по 13,3% у категоријама до 30 и од 31 до 40 година). Ови подаци указују да узорак чине претежно искусни васпитачи, уз мањи број млађих који могу уносити новине у педагошку праксу.

Посматрајући радни стаж, највећи део васпитача имао је више од 20 година искуства (46,6%), васпитачи са стажом од 11 до 20 година чинили су 26,7%, док је мање од 5 година стажа имало свега 6,7% учесника. Ови подаци указују на стабилност и дугогодишњу посвећеност кадра, што може допринети континуитету и квалитету васпитно-образовног рада.

Према радној средини, већина васпитача (60%) ради у урбаним подручјима, док је 40% запослено у руралним срединама, што је значајно јер услови рада и могућности за развој радних навика код деце могу варирати у зависности од средине у којој се васпитно-образовни процес реализује.

2.7. Статистичка обрада података

Статистичка обрада података у овом истраживању спроведена је комбиновањем квантитативних и квалитативних приступа како би се добио свеобухватан увид уставове и праксу васпитача. Квантитативни подаци, прикупљени путем питања са

понуђеним одговорима и Ликертове скале, обрађени су дескриптивном статистиком – фреквенцијама, процентима и расподелом одговора. Резултати су приказани графички, што олакшава идентификацију доминантних ставова и трендова у примени метода и стратегија.

Подаци из отворених питања обрађени су квалитативно и представљени табеларно, омогућавајући категоризацију одговора, уочавање понављајућих тема и детаљно сагледавање индивидуалних искустава и мишљења васпитача. Комбиновањем графичког приказа квантитативних података и табеларног приказа квалитативних одговора добија се целовити прецизан увид у резултате, што пружа основу за анализу ставова, идентификацију изазова и формулацију препорука за унапређење педагошке праксе у развоју радних навика код предшколске деце.

2.8. Организација и ток истраживања

Истраживање је спроведено у неколико јасно дефинисаних фаза ради систематичног и прецизног прикупљања података. Прва фаза обухватила је припрему упитника, креираног на основу теоријског оквира, релевантне литературе и претходних истраживања, са посебним фокусом на добијање искрених и релевантних одговора од васпитача.

Друга фаза односила се на избор узорка испровођење анкете. У истраживање су укључени васпитачи који раде са децом у припремној години, а упитници су попуњавани самостално и анонимно, у Предшколској установи „Миша Цвијовић“ у Пријепољу.

Трећа фаза обухватила је прикупљање и обраду података. Квантитативни одговори анализирани су статистичким методама (фреквенције, проценти, графички прикази), док су отворена питања обрађена квалитативно и представљена табеларно, уз идентификацију кључних тема и образаца.

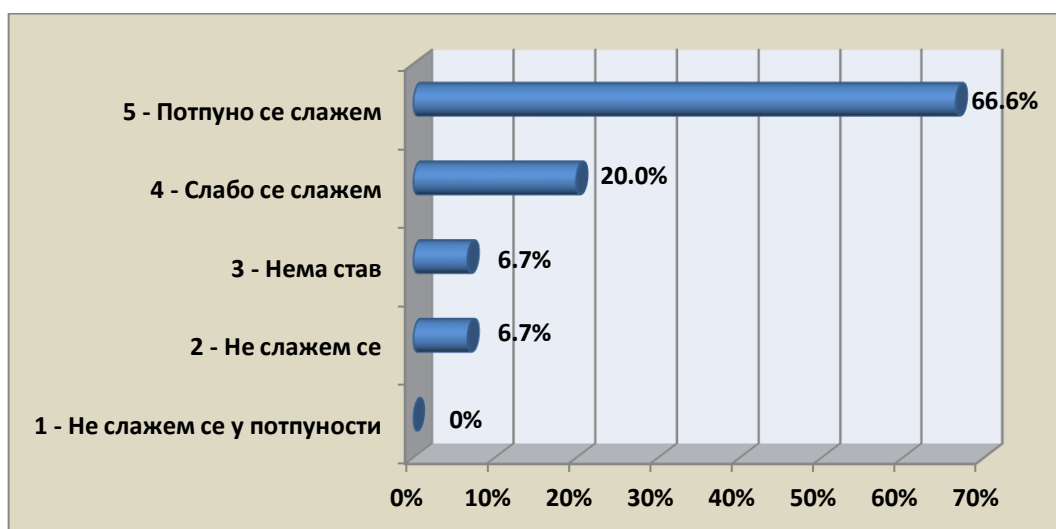
Цео ток истраживања омогућава компарацију ставова, метода и изазова у различитим организационим јединицама, као и сагледавање утицаја сарадње са родитељима на развој радних навика, пружајући основу за препоруке за унапређење педагошке праксе.

3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Ставови васпитача о значају радних навика

У овом делу рада приказани су резултати добијени о ставовима васпитача у вези са значајем развоја радних навика код деце у години пред полазак у школу. Разумевање и вредновање овог аспекта васпитне праксе од кључне је важности за формирање позитивног односа према раду и успешну припрему деце за будуће школске обавезе.

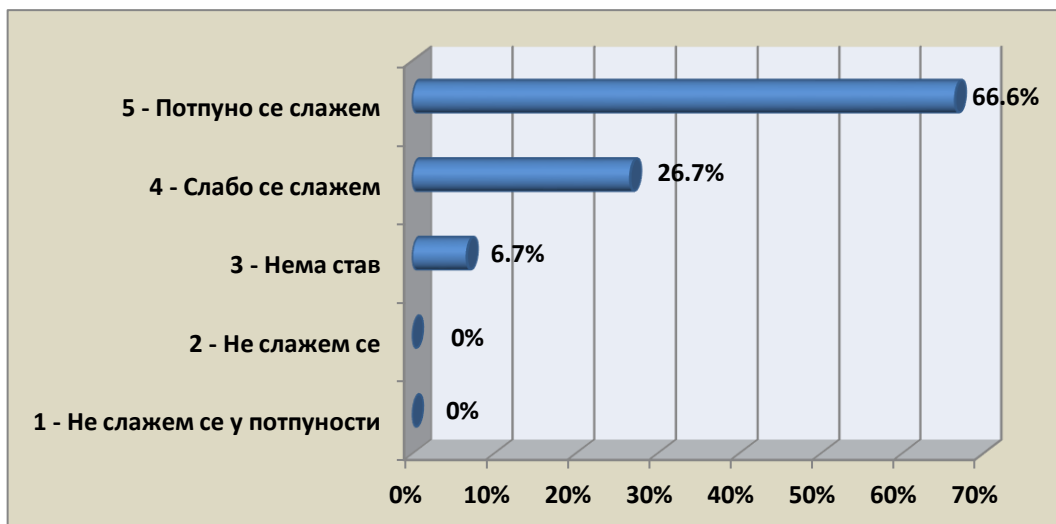
Анкетирани васпитачи су оцењивали колико се слажу са тврдњом да се радне навике морају развијати још у предшколском узрасту, користећи скалу од 1 (не слажем се) до 5 (потпуно се слажем) (*Графикон 1*).

Графикон 1. Распореда ставова васпитача о развоју радних навика у предшколском узрасту

Велика већина испитаних васпитача (66,6%) потпуно се слаже да је неопходно развијати радне навике већ у предшколском периоду. Само мали број испитаника показује резерву према овој тврдњи или нема изграђен став, што указује на то да унутар стручне заједнице постоји јасна свест о значају раног формирања ових навика као основе за успешан полазак у школу и даљи развој детета.

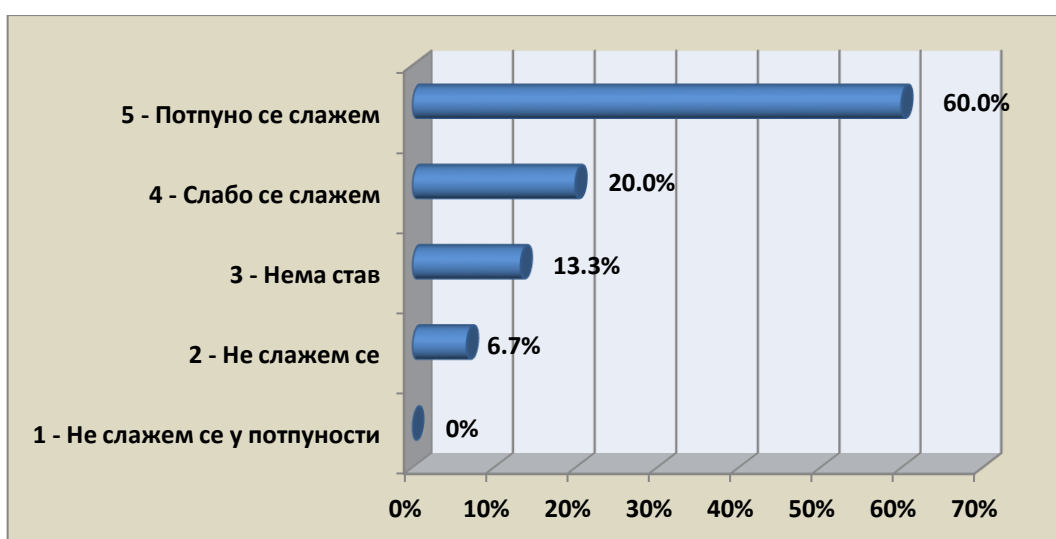
Графикон 2 даје одговор на питање у којој мери васпитачи препознају повезаност између развијених радних навика и лакше адаптације деце на школско окружење и обавезе.

Графикон 2. Мишљења васпитача о утицају радних навика на адаптацију детета на школске обавезе

Резултати показују да две трећине испитаних васпитача (66,6%) у потпуности подржава став да развијене радне навике значајно доприносе лакшој адаптацији детета на школске обавезе. Око четвртина (26,7%) делимично се слаже са овом тврдњом, док само један испитаник није имао изграђено мишљење. Ови резултати указују на високу свест васпитача о превентивној улози предшколског васпитања у процесу преласка детета у формално школовање.

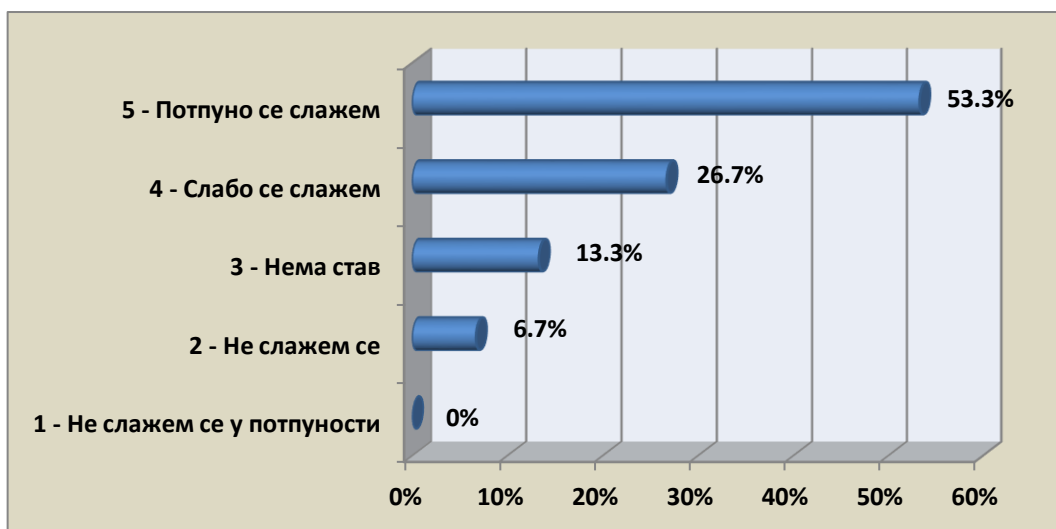
Графикон 3 приказује став васпитача о томе да ли је игра адекватнији приступ у односу на задатке који подсећају на школске обавезе.

Графикон 3. Мишљења васпитача о учењу кроз игру

Највећи број васпитача (60%) изразио је потпуну сагласност са ставом да деца треба да уче кроз игру. С друге стране, мањи број испитаника није имао јасан став (13,3%), док се свега 6,7% није слагало са овом тврдњом. Ови резултати показују снажно уверење у вредност игре као природног начина учења у предшколском узрасту.

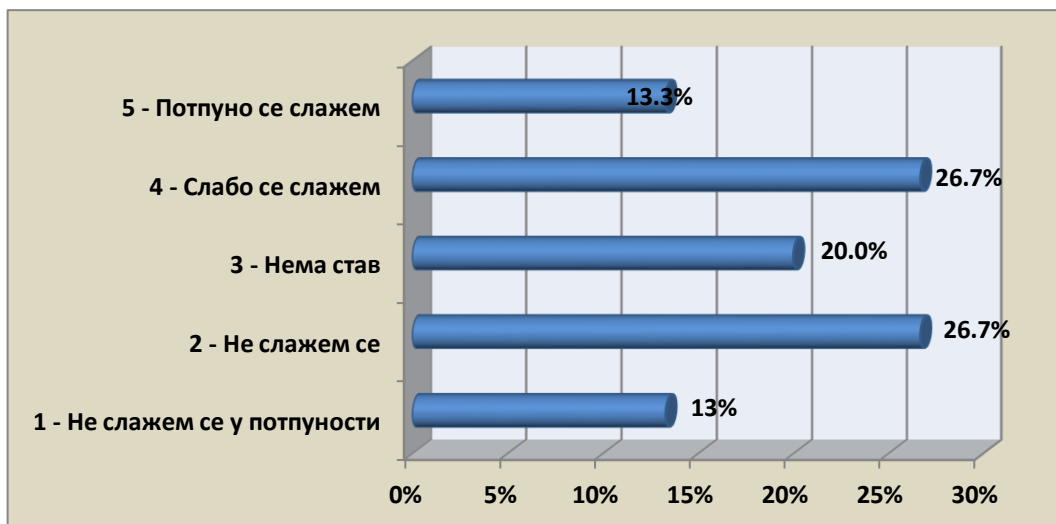
Сарадња породице и васпитача игра важну улогу у формирању навика и образовних ставова код деце. *Графикон 4* односи се процену значаја који васпитачи придају улози родитеља у развоју радних навика код деце предшколског узраста.

Графикон 4. Процене васпитача о значају родитељског утицаја на формирање радних навика код деце

Већина васпитача (53,3%) у потпуности се слаже да родитељи имају кључну улогу у развоју радних навика, што указује на висок ниво свести о значају породичног окружења за рани развој детета. Значајан проценат (26,7%) такође исказује умерену сагласност, док је број оних који немају став (13,3%) или се не слажу (6,7%) релативно мали.

Графикон 5 даје резултате на питање које истражује колико васпитачи сматрају да им дневна организација програма пружа могућност да се адекватно посвете развоју радних навика код деце.

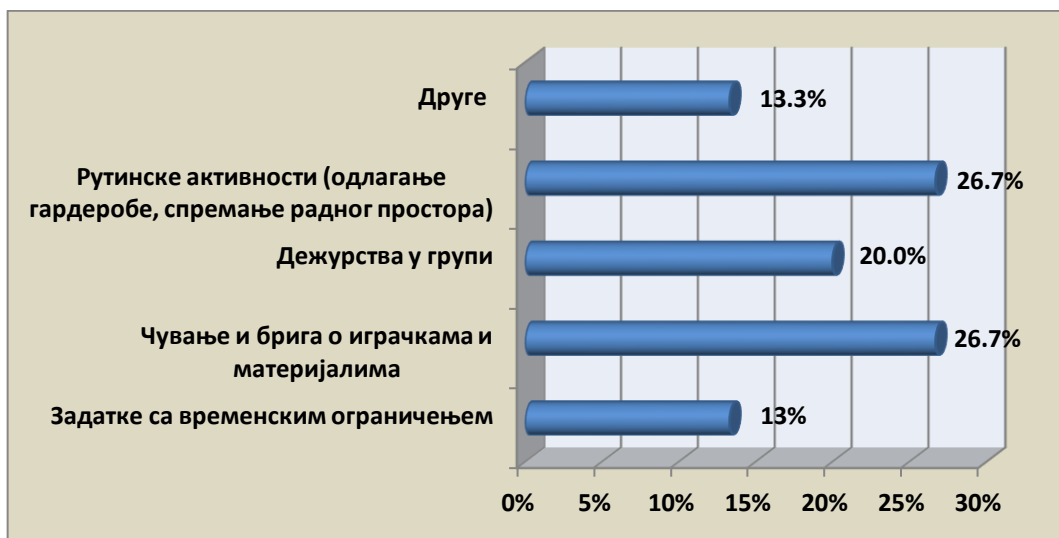
Графикон 5. Процена васпитача о временским оквирима за подстицање радних навика у дневном програму

Резултати показују да већина васпитача (40%) има негативан став о доступном времену за рад на развоју радних навика у оквиру дневног програма. Са друге стране, мањи проценат њих (око 27%) делимично или у потпуности сматра да има довољно времена за ову активност. Значајан проценат испитаника (20%) није имао јасан став. Ови подаци указују на потребу преиспитивања организације рада у циљу ефикаснијег развоја радних навика код деце.

3.2. Методе и приступи у раду васпитача

У овом делу анализирају се методе и приступи које васпитачи користе у свакодневном раду на развоју радних навика код деце. Пажња је посвећена најчешће примењиваним педагошким стратегијама, као и начинима на које васпитачи подстичу самосталност, одговорност и истрајност код предшколаца.

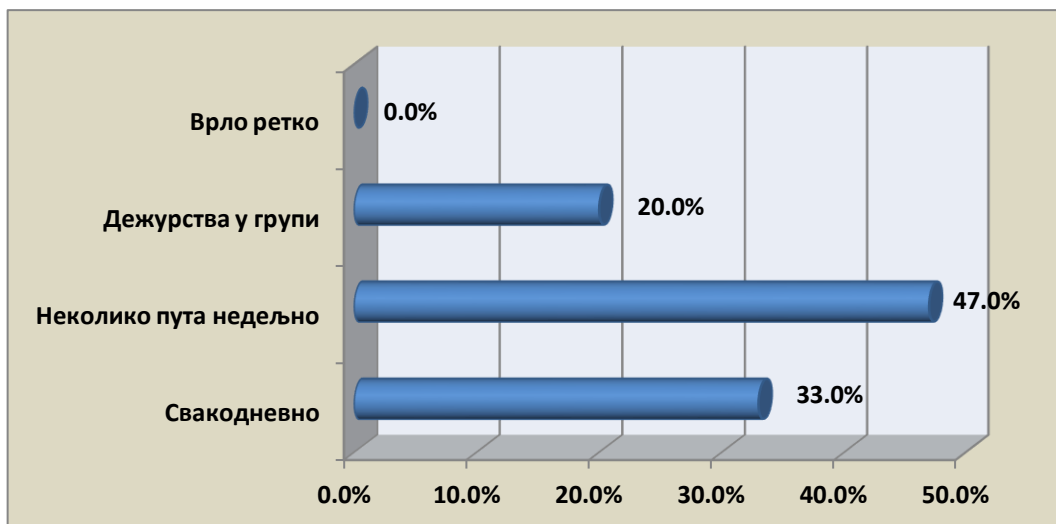
Графикон 6 приказује резултате питања које испитује које конкретне активности васпитачи најчешће примењују у свакодневном раду како би подстакли развој радних навика код деце.

Графикон 6. Најчешће коришћене активности за развој радних навика код деце

Налази показују да васпитачи најчешће користе рутинске активности, као што су одлагање гардеробе и спремање радног простора (87%), што потврђује значај свакодневних задатака у развоју радних навика. Већина њих укључује децу у дежурства у групи (73%) и бригу о играчкама и материјалима (60%), чиме се подстичу одговорност и тимски дух. Мањи број васпитача примењује задатке са временским ограничењем (27%) и друге креативне активности (13%), што указује на различите педагошке приступе и приоритете у раду.

Графикон 7 приказује учесталост примене планираних активности усмерених ка развоју радних навика код деце у години пред полазак у школу, према мишљењу васпитача.

Графикон 7. Учесталост примене активности за развој радних навика код деце

Већина васпитача (80%) редовно примењује планиране активности усмерене на развој радних навика, што указује на њихову посвећеност овом аспекту рада. Мањи број њих (20%) ове активности спроводи повремено, највероватније услед временских и организационих ограничења, док ниједан васпитач није навео да их примењује врло ретко.

Услед отвореног питања, васпитачи су изнели своја мишљења приказана у *Табели 1о* најефикаснијим методама за подстицање радних навика код деце.

Табела 1: Најефикасније васпитне методе за подстицање радних навика код деце

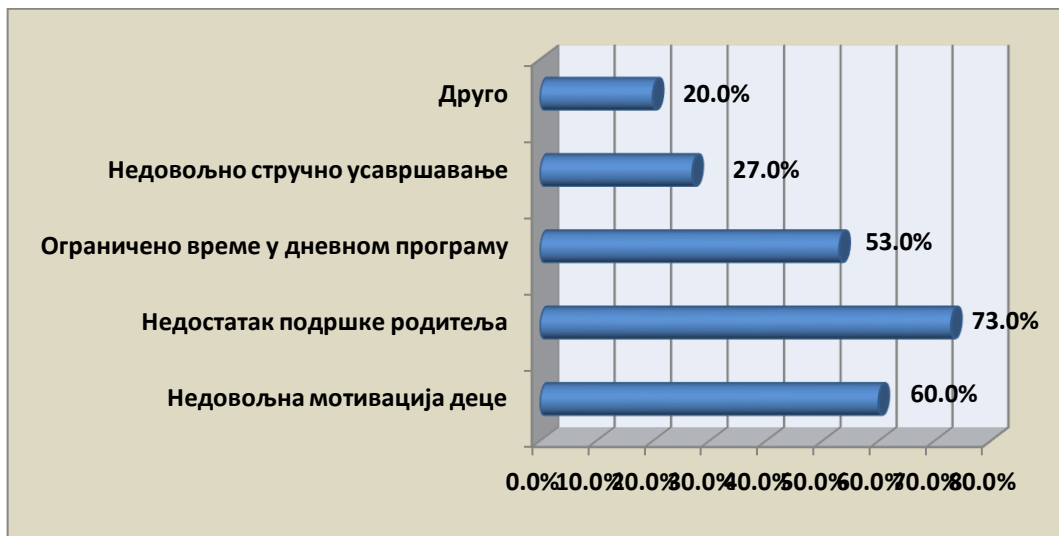
Метода	Број васпитача	Процент (%)
Подстицање кроз игру и интерактивне активности	7	46.7%
Коришћење похвала и позитивне повратне информације	5	33.3%
Редовно укључивање деце у рутинске активности	8	53.3%
Учење кроз моделовање и лични пример васпитача	6	40.0%
Сарадња са родитељима	4	26.7%
Постављање јасних правила и очекивања	5	33.3%

Резултати указују да васпитачи најчешће сматрају да су рутинске активности најефикасније у развоју радних навика (53,3%), праћене подстицањем кроз игру и интерактивне активности (46,7%). Значајну улогу у овом процесу имају и лични пример васпитача (40%) као и коришћење похвала (33,3%). Сарадња са родитељима је препозната као важан, али нешто ређе коришћен метод (26,7%).

3.3. Изазови у развоју радних навика

У овом потпоглављу анализирају се изазови са којима се васпитачи сусрећу током подстицања радних навика код деце. Посебна пажња посвећена је ограничењима у оквиру дневног програма, сарадњи са родитељима, као и индивидуалним разликама међу децом.

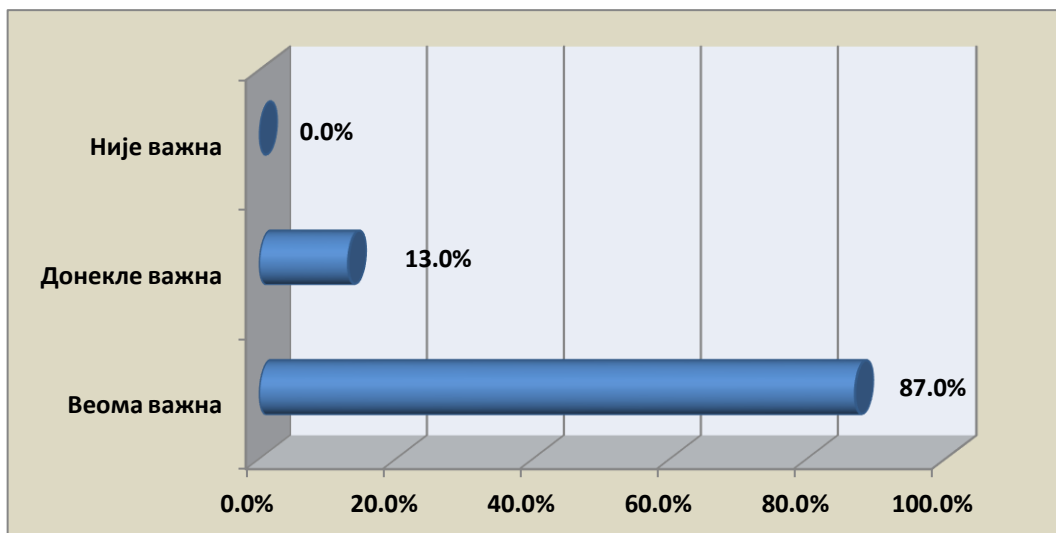
У циљу идентификовања главних препрека у развоју радних навика код деце, васпитачима је понуђено више одговора са могућношћу избора више опција, што је приказано *Графиконом 8*.

Графикон 8. Најчешће препреке у развоју радних навика код деце према мишљењу васпитача

Највећи број васпитача (73%) наводи недостатак подршке родитеља као кључну препреку у формирању радних навика код деце. Недовољна мотивација деце (60%) и ограничено време у оквиру дневног програма (53%) такође представљају значајне изазове.

Сарадња са родитељима препозната је као један од кључних фактора у развоју радних навика код деце. Васпитачи су оценили значај ове сарадње, резултати су приказани у *Графикону 9*.

Графикон 9. Процена важности сарадње са родитељима у развоју радних навика

Велика већина испитаних васпитача (87%) сматра да је сарадња са родитељима веома важна у процесу развијања радних навика код деце. Само мали број њих (13%) сматра да је донекле важна, док нико није оспорио њен значај. Подаци додатно наглашавају потребу за јачањем партнерства између вртића и породице.

Васпитачи су у отвореном питању изнели своје виђење сарадње са родитељима у подстицању радних навика код деце, а одговори су груписани и приказани у *Табели 2*.

Табела 2: Ставови васпитача о сарадњи са родитељима

Опис сарадње	Број васпитача	Процент (%)
Сарадња је добра, родитељи се активно укључују у васпитни процес	6	40%
Сарадња је повремена, зависи од заинтересованости појединачних родитеља	5	33%
Сарадња је слаба, родитељи не показују довољно интересовања	3	20%
Нема значајније сарадње, родитељи се не одазивају на позиве	1	7%

Већина васпитача (40%) сматра да је сарадња са родитељима у њиховој групи на задовољавајућем нивоу и да родитељи активно учествују у процесу развоја радних навика. Међутим, трећина испитаних наводи да сарадња варира и зависи од индивидуалне заинтересованости родитеља. Забрињавајуће је што 27% васпитача указује на слабу или готово никакву сарадњу, што може представљати озбиљну препреку у процесу васпитно-образовног рада.

3.4. Предлози васпитача за унапређење праксе

На основу прикупљених података и увида у ставове васпитача, ово поглавље обухвата њихове предлоге и могућности за унапређење праксе у области развоја радних навика код деце предшколског узраста. Циљ је указати на конкретне мере које могу допринети ефикаснијем раду и бољој сарадњи са породицом.

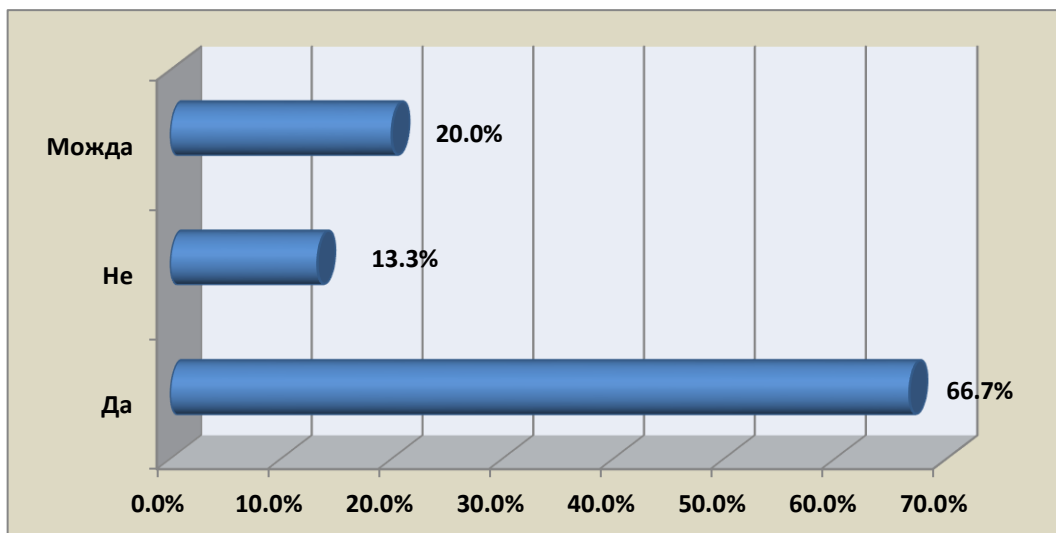
Упитани васпитачи су изнели своје мишљење о томе шта би, по њиховом мишљењу, могло да допринесе бољем развоју радних навика код деце у вртићу. Одговори су класификовани у неколико категорија ради јасније анализе и приказани у *Табели 3*.

Табела 3: Предлози васпитача за унапређење развоја радних навика

Предлог	Број васпитача	Процент
Увођење нових активности усмерених на радне навике	5	33,3 %
Већа подршка и сарадња са родитељима	4	26,7 %
Стручна усавршавања и едукације за васпитаче	3	20,0 %
Промена и прилагођавање програма	2	13,3 %
Друго (нпр. мањи број деце у групама, више времена за индивидуални рад)	1	6,7 %

Највећи број васпитача (33,3%) сматра да је потребно увођење нових активности које би систематски развијале радне навике код деце. Следи предлог за бољу сарадњу са родитељима (26,7%), што указује на потребу за чвршћим партнерским односом између породице и вртића. Значајан број васпитача (20%) указује и на потребу за стручним усавршавањем. Ови резултати указују да је потребан мултидисциплинарни приступ у унапређењу праксе.

Како би се проценила спремност васпитача за професионални развој у области развоја радних навика код деце, постављено је питање о учешћу у програмима додатне едукације. Резултати су приказани на *Графикону 10*.

Графикон 10. Спремност васпитача за учешће у програмима додатне едукације о радним навикама

Већина васпитача (66,7%) изразила је спремност да учествује у програмима додатне едукације, што указује на високу мотивисаност за професионално усавршавање и унапређење праксе. Овакав резултат представља важан показатељ за планирање будућих стручних обука у области подстицања радних навика код деце.

3.5. Сарадња породице и вртића

Сарадња породице и вртића представља један од темељних предуслова за успешан развој радних навика код деце у години пред полазак у школу. Усклађеност васпитних приступа у породици и предшколској установи омогућава детету да лакше усваја правила, развија одговорност и формира позитиван однос према обавезама. У овом делу рада приказани су резултати који се односе на процене васпитача о квалитету сарадње са родитељима и њеном утицају на формирање радних навика код деце.

У *Табели 4* приказани су одговори перцепције васпитача о очекивањима родитеља у вези са развојем радних навика код деце.

Табела 4: Перцепција васпитача о очекивањима родитеља у развоју радних навика

Очекивања родитеља (перцепција васпитача)	Број васпитача	Процент
Подстицање самосталности и одговорности код деце	6	40,0%
Дисциплина и поштовање правила у групи	4	26,7%
Припрема за школу (радне обавезе, истрајност, навике рада)	3	20,0%
Редовна комуникација и повратна информација родитељима	1	6,7%
Индивидуалан приступ детету	1	6,7%

Резултати показују да васпитачи сматрају да родитељи од њих пре свега очекују да код деце развијају самосталност и одговорност, што је истакло 40% испитаника. Значајан део васпитача (26,7%) наводи да родитељи очекују доследност у дисциплини и поштовању правила, док 20% испитаника сматра да је главно очекивање родитеља адекватна припрема деце за полазак у школу. Мањи број васпитача указује на важност комуникације са родитељима и индивидуалног приступа детету, што упућује на потребу јачања партнерског односа између породице и предшколске установе.

Васпитачи су имали могућност да искажу сопствена очекивања од родитеља у процесу развоја радних навика код деце, одговори су приказани у *Табели 5*.

Табела 5: Очекивања васпитача од родитеља у развоју радних навика

Очекивања васпитача од родитеља	Број васпитача	Процент
Доследност у васпитању и примена истих правила код куће	5	33,3%
Подстицање самосталности детета у свакодневним активностима	4	26,7%
Редовна сарадња и комуникација са васпитачима	3	20,0%
Подршка детету у извршавању обавеза без претераног мешања	2	13,3%
Позитивно моделовање и лични пример родитеља	1	6,7%

Резултати показују да васпитачи од родитеља пре свега очекују доследност у васпитним поступцима и примену сличних правила код куће и у вртићу, што је истакло 33,3% испитаника. Значајан број васпитача (26,7%) наглашава важност подстицања самосталности детета у свакодневним активностима, док 20% њих као кључни фактор види редовну сарадњу и отворену комуникацију са родитељима. Мањи део испитаника указује на потребу да родитељи пруже подршку без претераног мешања и да личним примером допринесе развоју радних навика код деце, што упућује на значај партнерског односа између породице и вртића.

Васпитачи су могли да опишу начине на које се, према њиховом искуству, радне навике код деце формирају у породичном окружењу. Одговори су груписани у неколико доминантних категорија и приказани у *Табели 6*.

Табела 6: Начини развоја радних навика код куће према мишљењу васпитача

Начин развоја радних навика код куће	Број васпитача	Процент
Укључивање детета у кућне обавезе (поспремање, помоћ у домаћинству)	6	40,0%
Успостављање дневне рутине и правила	4	26,7%
Похвала и подстицај детета	3	20,0%
Заједничко извршавање задатака родитеља и детета	2	13,3%

Према мишљењу васпитача, радне навике се код куће најчешће развијају кроз укључивање деце у кућне обавезе, што је навело 40% испитаника. Значајан број васпитача (26,7%) истиче успостављање јасне дневне рутине и правила као важан начин развоја ових навика, док 20% сматра да су похвала и позитиван подстицај кључни за мотивисање деце. Заједничко извршавање задатака родитеља и детета као

облик учења путем примера навело је 13,3% васпитача, што указује на мању, али и даље значајну улогу породичног моделовања у процесу формирања радних навика.

Васпитачи су замољени да наведу на које начине родитељи, по њиховом искуству, најчешће доприносе развоју радних навика код деце. Одговори су груписани према доминантним категоријама и приказани у *Табели 7*.

Табела 7: Начини на које родитељи помажу развоју радних навика код деце

Начин подршке родитеља	Број васпитача	Процент
Укључивање детета у кућне обавезе	7	46,7%
Постављање јасних правила и дневне рутине	4	26,7%
Похвала и позитивно подстицање детета	2	13,3%
Лични пример родитеља	1	6,7%
Контрола и подсећање на обавезе	1	6,7%

Резултати показују да васпитачи најчешће препознају укључивање детета у кућне обавезе као кључни начин подршке родитеља развоју радних навика (46,7%). Више од четвртине испитаника (26,7%) истиче значај успостављања јасних правила и дневне рутине у породичном окружењу. Мањи број васпитача наводи похвалу и позитивно подстицање (13,3%), као и лични пример родитеља и контролу обавеза (по 6,7%), што указује на то да су директно ангажовање детета у свакодневним активностима и структурираност породичног живота најважнији фактори у развоју радних навика.

Васпитачи су у овом питању навели које праксе родитеља, по њиховом искуству, најчешће отежавају или одмажу развоју радних навика код деце. Одговори су категорисани и приказани у *Табели 8*.

Табела 8: Начини на које родитељи отежавају развој радних навика код деце

Начин ометања родитеља	Број васпитача	Процент
Недоследност у примени правила и рутине	6	40,0%
Превише контроле или извршавање задатака уместо детета	4	26,7%
Недовољна подршка или занемаривање обавеза	3	20,0%
Неприхватање предложених васпитних активности	2	13,3%

Резултати показују да васпитачи најчешће сматрају недоследност у примени правила и дневних рутина као главни фактор који одмаже развоју радних навика (40%). Превише контроле или обављање задатака уместо детета означено је као проблем код 26,7% испитаника, док 20% истиче недостатак подршке или занемаривање обавеза као изазов. Мањи проценат (13,3%) указује на неприхватање предложених васпитних активности од стране родитеља. Ови подаци наглашавају значај доследности, сарадње и активног укључивања родитеља у процес васпитања.

4. ДИСКУСИЈА

Добијени резултати истраживања указују на то да васпитачи у значајној мери препознају сопствену улогу у развоју радних навика деце у години пред полазак у школу, као и да поседују свест о значају систематског и континуираног деловања у том процесу. Иако су емпиријски налази детаљно приказани у претходном поглављу, њихова вредност долази до пуног изражаја тек кроз теоријско тумачење и критичко сагледавање у ширем контексту савремених педагошких и психолошких концепција.

Развој радних навика у предшколском узрасту не може се посматрати изоловано од целокупног развоја личности детета. Социокултурна теорија Лава Виготског пружа снажан теоријски оквир за разумевање улоге васпитача у овом процесу. Према Виготском (1978), развој се одвија кроз социјалну интеракцију, а зона наредног развоја представља простор у коме дете, уз подршку компетентнијег партнера, достиже виши ниво функционисања. Радне навике, као што су упорност, организованост, довршавање започетих активности и прихватање одговорности, настају управо у тој интерактивној зони. Резултати истраживања указују да васпитачи у великој мери користе стратегије подршке, усмеравања и постепеног осамостаљивања детета, што је у складу са Виготскијевим ставом да је квалитет педагошког вођења пресудан за развој нових компетенција.

Конструктивистички приступ Жана Пијажеа додатно продубљује разумевање процеса формирања радних навика. Према Пијажеу (1952), дете активно конструише знање кроз интеракцију са окружењем, при чему искуство има централну улогу. Радне навике се, у том смислу, могу посматрати као резултат понављања смислених и детету значајних активности. Уколико дете има прилику да истражује, поставља питања, доноси одлуке и преузима иницијативу, већа је вероватноћа да ће развити осећај одговорности и истрајности. Налази истраживања указују да васпитачи настоје да активности организују тако да дете буде активни учесник, а не пасивни прималац захтева, што представља значајан показатељ усклађености праксе са конструктивистичким принципима.

Посебну димензију анализе представља улога мотивације у развоју радних навика. Теорија самодетерминације Десија и Рајана (2000) наглашава да је унутрашња мотивација кључна за дугорочну истрајност и ангажованост. Уколико дете осећа да има

избор, да је способно и да припада групи, развијаће позитиван однос према активностима. Резултати истраживања указују да васпитачи настоје да кроз похвалу, охрабривање и позитивну повратну информацију подстакну осећај компетентности код деце. Оваква пракса доприноси постепеној интернализацији радних навика, односно преласку са спољашње регулације ка унутрашњој саморегулацији.

У том контексту значајно је и становиште Алберта Бандуре, који у оквиру социјално-когнитивне теорије истиче улогу моделовања у учењу. Према Бандури (1977), деца усвајају понашања посматрајући одрасле и вршњаке, што значи да васпитач представља снажан модел радних навика. Доследност, организованост, одговоран однос према обавезама и позитиван став према раду делују као снажан васпитни инструмент. Резултати истраживања указују на то да су васпитачи свесни сопственог утицаја и да настоје да својим понашањем подстакну развој пожељних образаца код деце.

Развој радних навика тесно је повезан и са социјално-емоционалним компетенцијама. Савремена истраживања у области раног развоја указују да способност контроле импулса, одлагања задовољења и регулације емоција представља значајан предиктор школске успешности (Blair & Raver, 2015). У том смислу, радне навике не подразумевају само техничко извршавање задатака, већ и способност детета да управља сопственим понашањем и емоцијама. Резултати истраживања показују да васпитачи препознају значај развоја саморегулације и да активности планирају тако да подстичу стрпљење, сарадњу и контролу понашања.

Посматрано у светлу Бронфенбренеровог еколошког модела (Bronfenbrenner, 1979), развој радних навика одвија се у систему међусобно повезаних окружења. Породица и предшколска установа представљају кључне микросистеме у којима се обликују рана искуства детета. Резултати истраживања указују на значај сарадње васпитача и родитеља, јер конзистентност у очекивањима и васпитним поступцима доприноси стабилнијем усвајању радних навика. Уколико дете добија различите поруке из различитих средина, процес интернализације може бити успорен или отежан. Отуда се партнерски однос између породице и установе намеће као важан предуслов успешног развоја радних навика.

Резултати истраживања могу се довести у везу и са програмском концепцијом „Године узлета“ (2019), која наглашава значај интегрисаног приступа учењу, активног

учешћа детета и подстицајног окружења. У овом концепту радне навике нису изоловани циљ, већ део ширег оквира развоја компетенција. Налази указују да васпитачи у великој мери прихватају овај приступ, али и да се у пракси сусрећу са одређеним ограничењима.

Наиме, иако постоји свест о значају развоја радних навика, реализација планираних активности може бити условљена факторима као што су бројност групе, временска ограничења, административне обавезе и различит ниво подршке родитеља. Ови изазови указују да квалитет праксе није искључиво резултат индивидуалне стручности васпитача, већ и ширег институционалног оквира. Савремене педагошке концепције наглашавају потребу системске подршке, континуираног професионалног усавршавања и јачања ресурса у предшколским установама.

Критички посматрано, резултати истраживања указују на висок степен декларисане свести о значају развоја радних навика, али остаје отворено питање у којој мери се ова уверења доследно реализују у пракси. Будућа истраживања могла би укључити посматрање активности у природном контексту или анализу педагошке документације како би се добила потпунија слика о примени различитих стратегија.

Ограничења овог истраживања огледају се у величини и структури узорка, као и у чињеници да се подаци заснивају на самопроцени васпитача. Иако овај приступ омогућава увид у професионална уверења, он не пружа директан увид у конкретно понашање у пракси. Упркос томе, добијени налази представљају значајан допринос разумевању улоге васпитача у развоју радних навика и могу послужити као основ за даља истраживања.

Може се закључити да постоји висок степен усклађености између савремених теоријских поставки и професионалних уверења васпитача. Радне навике се препознају као интегрални део припреме детета за школу, а улога васпитача као кључна у њиховом формирању. Истовремено, резултати указују на потребу континуираног унапређивања праксе, јачања сарадње са породицом и системске подршке предшколским установама.

Овакво сагледавање доприноси продубљеном разумевању процеса припреме детета за школу и указује на значај промишљеног, теоријски утемељеног и контекстуално осетљивог деловања васпитача у развоју радних навика као темеља будуће школске успешности.

5. ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПРАКСЕ

Полазећи од резултата спроведеног истраживања, у овом поглављу формулисани су предлози за унапређење васпитно-образовне праксе у предшколским установама, који представљају директну имплементацију закључака о значају и начинима развоја радних навика деце у години пред полазак у школу. Ови предлози заснивају се на реалним условима рада васпитача, уоченим изазовима, као и на потреби за јачањем повезаности васпитно-образовног процеса са породичним окружењем детета.

Пре свега, резултати истраживања указују на потребу систематског и планског подстицања развоја радних навика код деце већ у предшколском узрасту. Развој радних навика не треба посматрати као издвојен сегмент васпитно-образовног рада, већ као саставни део свакодневних активности и рутина у вртићу. У том контексту, препоручује се да васпитачи доследно користе активности које подразумевају учешће деце у организовању простора, бригу о радном материјалу, као и преузимање мањих, узрасту примерених одговорности, чиме се подстичу самосталност, истрајност и одговорност.

Посебан значај има примена активности које се реализују кроз игру, јер игра представља природан и деци најприхватљивији начин учења у предшколском узрасту. Интегрисање елемената развоја радних навика у игровне и рутинске активности доприноси стварању позитивног односа деце према обавезама и смањује отпор који се може јавити уколико се захтеви постављају на формалан или школолики начин. На тај начин, деца постепено усвајају радне навике без осећаја притиска, што је посебно значајно у периоду припреме за полазак у школу.

Истраживање је указало на значајну улогу васпитача у процесу развоја радних навика, али и на постојање одређених ограничења у погледу времена и услова за рад. У том смислу, један од важних предлога односи се на обезбеђивање континуираног стручног усавршавања васпитача, које би било усмерено на развој практичних компетенција и размену примера добре праксе. Стручне обуке, радионице и семинари могу допринети оснаживању васпитача за примену различитих метода и приступа у подстицању радних навика, као и за прилагођавање рада индивидуалним потребама деце.

Посебну пажњу потребно је посветити унапређењу сарадње са родитељима, с обзиром на то да су васпитачи у истраживању истакли значај породичног окружења у развоју радних навика код деце. Недовољна или неусклађена сарадња између породице и вртића може представљати један од фактора који отежавају формирање стабилних радних навика. Стога се препоручује јачање партнерског односа са родитељима кроз редовну комуникацију, саветодавне разговоре, радионице и заједничке активности, са циљем усклађивања васпитних поступака и подстицања доследности у васпитању.

Важно је и узети у обзир разлике у условима рада између урбаних и руралних средина. Иако основни циљеви васпитно-образовног рада остају исти, доступни ресурси, просторни услови и организација рада могу се разликовати. Због тога је неопходно прилагођавати активности конкретном контексту, користећи постојеће могућности и подстицајно окружење, како би се деци омогућили једнаки услови за развој радних навика без обзира на средину у којој бораве.

Као важан предлог истиче се потреба за даљим истраживањима у овој области. Будућа истраживања могла би обухватити већи број предшколских установа и испитаника, као и различите перспективе (васпитача, родитеља и стручних сарадника), што би омогућило дубљи увид у факторе који утичу на развој радних навика код деце. На тај начин, резултати би могли допринети даљем унапређењу васпитно-образовне праксе и креирању квалитетнијих програма припреме деце за полазак у школу.

6. ЗАКЉУЧАК

Резултати истраживања потврђују главну хипотезу да васпитачи имају значајну улогу у развоју радних навика код деце у години пред полазак у школу и да активно примењују различите методе и стратегије усмерене на подстицање самосталности, одговорности и истрајности. Испитани васпитачи јасно препознају да је формирање радних навика важан предуслов за успешну адаптацију детета на школско окружење, што је у складу са теоријским моделима који истичу значај систематског развоја ових навика у предшколском периоду.

У васпитно-образовној пракси васпитачи користе различите педагошке приступе за развој радних навика, као што су рутинске активности, моделовање понашања, похвала, као и интерактивне и групне активности. Овакви приступи омогућавају подстицање самосталности и одговорности код деце, истовремено стварајући основу за будући успешан рад у школском окружењу. Истраживање показује да васпитачи свесно и плански примењују активности и стратегије које сматрају најефикаснијим, чиме је потврђена и потхипотеза о значају примене различитих приступа у васпитној пракси.

Сарадња са породицом препозната је као кључни фактор у процесу развоја радних навика код деце. Васпитачи указују на значај доследности, активне подршке и укључивања деце у свакодневне активности, док недоследност и претерана контрола од стране родитеља могу отежати формирање радних навика. Резултати истраживања наглашавају потребу за јачањем партнерског односа између вртића и породице, као и за континуираном стручном подршком васпитачима, како би се обезбедили оптимални услови за развој радних навика и адекватну припрему деце за школске обавезе.

Поред потврде постављених хипотеза, резултати истраживања имају и шири педагошки значај. Развој радних навика у предшколском узрасту представља темељ за изградњу одговорног, самосталног и мотивисаног ученика. Радне навике не подразумевају искључиво способност извршавања задатака, већ обухватају и развој саморегулације, контроле импулса, истрајности и способности планирања. У том смислу, њихово формирање у раном детињству представља важан сегмент целовитог развоја личности детета.

Истраживање је показало да васпитачи поседују развијену професионалну свест о значају овог процеса, али и да се у пракси сусрећу са одређеним изазовима.

Организациони услови рада, бројност група, различит ниво подршке родитеља и ограничени временски ресурси могу утицати на квалитет и континуитет активности усмерених ка развоју радних навика. Ови налази указују на потребу системског приступа унапређивању предшколске праксе, који подразумева не само индивидуални ангажман васпитача, већ и институционалну подршку, адекватне услове рада и континуирано стручно усавршавање.

Посебан допринос овог истраживања огледа се у томе што указује на повезаност између професионалних уверења васпитача и конкретних педагошких поступака које примењују у раду са децом. Разумевање ове повезаности важно је за планирање програма стручног усавршавања, јер омогућава да се додатно оснаже они аспекти праксе који доприносе развоју радних навика, али и да се уоче простори за унапређивање.

Иако су резултати значајни, потребно је указати и на ограничења истраживања. Узорак је обухватио одређени број васпитача, те се резултати не могу генерализовати на целокупну популацију. Поред тога, истраживање се заснива на самопроцени испитаника, што може утицати на објективност добијених података. Будућа истраживања могла би укључити већи и разноврснији узорак, као и примену различитих истраживачких метода, попут посматрања или интервјуа, како би се добила потпунија слика о начинима развоја радних навика у предшколским установама.

Практичне импликације овог истраживања односе се на потребу да се у оквиру предшколских установа додатно оснажи сарадња са породицом, развијају програми едукације родитеља и обезбеди континуирана подршка васпитачима. Такође, резултати могу послужити као основ за креирање смерница и препорука које би допринеле систематском развоју радних навика као једног од кључних сегмената припреме за школу.

На основу свега наведеног може се закључити да васпитачи препознају своју кључну улогу у процесу формирања радних навика и настоје да је доследно реализују кроз свакодневне активности. Развој радних навика у предшколском периоду представља сложен и континуиран процес који захтева сарадњу свих релевантних актера, васпитача, родитеља и институција. Обезбеђивањем адекватних услова рада, стручне подршке и партнерског односа са породицом стварају се предуслови за целовиту и ефикасну припрему деце за школске обавезе и будући образовни успех.

7. ЛИТЕРАТУРА

1. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Prentice Hall. Доступно на: https://www.asecib.ase.ro/mps/Bandura_SocialLearningTheory.pdf
2. Berk, L. E. (2018). *Development through the lifespan*. Pearson. Доступно на: <https://ravanamooz.ir/wp-content/uploads/2024/05/برک-لور-ارشد-اصلى-کتاب.pdf>
3. Blair, C., & Raver, C. C. (2015). School readiness and self-regulation: A developmental psychobiological approach. *Annual Review of Psychology*, 66, 711–731. Доступно на: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010814-015221>
4. Bojanin, S. (2006). *Psihologija razvoja i učenja*. Beograd: Zavod za udžbenike.
5. Vygotsky, L. S. (1977). *Mišljenje i govor*. Nolit.
6. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press. Доступно на: <https://home.fau.edu/musgrove/web/vygotsky1978.pdf>
7. Gardner, H. (1993). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books. Доступно на: <https://dspace.sxcjpr.edu.in/jspui/bitstream/123456789/720/1/Howard%20Gardner%20-%20Frames%20of%20Mind%20The%20Theory%20of%20Multiple%20Intelligences-Basic%20Books%20%282011%29%20%281%29.pdf>
8. Grolnick, W. S., & Ryan, R. M. (1989). Parenting styles and the self-regulation of behavior. *Developmental Psychology*, 25(3), 329–341. Доступно на: https://selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/1989_GrolnickRyan.pdf
9. Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496. Доступно на: https://www.researchgate.net/publication/232493813_Parenting_Style_as_Context_An_Integrative_Model
10. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.

- Доступно на: https://selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2000_DeciRyan_PIWhatWhy.pdf
11. Denham, S. A., Bassett, H. H., & Zinsser, K. (2012). Early childhood teachers as socializers of young children's emotional competence. *Early Childhood Education Journal*, 40(3), 137–143. Доступно на: https://www.researchgate.net/publication/233755854_Early_Childhood_Teachers_as_Socializers_of_Young_Children's_Emotional_Competence
 12. Entwisle, D. R. i Alexander, K. L. (1993). Entry into school: The beginning school transition and educational stratification in the United States. *Annual Review of Sociology*, 19, 401–423. Доступно на: <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev.so.19.080193.002153>
 13. Epstein, J. L. (2011). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Routledge. Доступно на: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/ERIC-ED467082/pdf/ERIC-ED467082.pdf>
 14. Zimmerman, B. J., & Schunk, D. H. (2011). Self-regulated learning and academic achievement: *Theoretical perspectives* (2nd ed.). Routledge. Доступно на: <https://doi.org/10.4324/9780203839010>
 15. Zins, J. E., Weissberg, R. P., Wang, M. C., & Walberg, H. J. (2007). Building academic success on social and emotional learning: What does the research say? *Teachers College Press*. Доступно на: https://www.researchgate.net/profile/John-Pellitteri/publication/247498855_Building_Academic_Success_on_Social_and_Emotional_Learning_What_Does_the_Research_Say_edited_by_Joseph_E_Zins_et_al/links/64f643a34c70687b8ed101cb/Building-Academic-Success-on-Social-and-Emotional-Learning-What-Does-the-Research-Say-edited-by-Joseph-E-Zins-et-al.pdf
 16. Zins, J. E., & Elias, M. J. (2007). Social and emotional learning: Promoting the development of all students. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 17(2–3), 233–255. Доступно на: https://www.researchgate.net/publication/233096919_Social_and_Emotional_Learning_Promoting_the_Development_of_All_Students

17. Jackman, H. (2009). *Early education curriculum: A child's connection to the world* (4th ed.). Cengage Learning. Доступно на: https://archive.org/details/earlyeducationcu0000jack_n2b5/page/n1/mode/2up
18. Kovač-Cerović, T., Levkov, Lj. (prir.) (2002). *Kvalitetno obrazovanje za sve – put ka razvijenom društvu*. Beograd: Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije.
19. Ladd, G. W. (2005). *Children's Peer Relations and Social Competence: A Century of Progress*. Yale University Press. Доступно на: <https://books.google.tt/books?id=Xs1Oj2sMM3YC&printsec=copyright#v=onepage&q&f=false>
20. Marcon, R. A. (2002). Moving up the grades: Relationship between preschool model and later school success. *Early Childhood Research & Practice*, 4(1). Доступно на: <https://ecrp.illinois.edu/v4n1/marcon.html>
21. Милутиновић, Ј. (2011). Социјални конструктивизам у области образовања и учења. *Зборник Института за педагошка истраживања*, 43(2), 177–194. Доступно на: <https://doi.org/10.2298/ZIPI1102177M>
22. Министарство просвете, науке и технолошког развоја. (2019). *Основе програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета*. Доступно на: <https://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2018/09/OSNOVE-PROGRAMA-.pdf>
23. Мојић, Д. (2017) Родитељ – партнер у савременој предшколској установи, *Нова школа* број XII (1). Бијељина: Педагошки факултет у Бијељини.
24. Montessori, M. (1967). *The Discovery of the Child*. Ballantine Books. Доступно на: https://www.academia.edu/47017521/Dr_Maria_Montessori
25. Morrison, F. J., Ponitz, C. C., & McClelland, M. M. (2010). *Self-regulation and academic achievement in the transition to school*. У S. D. Calkins & M. Bell (ур.), *Child development at the intersection of emotion and cognition* (стр. 203–224). American Psychological Association. Доступно на: https://www.academia.edu/29221982/Self_regulation_and_academic_achievement_in_the_transition_to_school

26. McClelland, M. M., Cameron, C. E., Wanless, S. B., & Murray, A. (2014). Executive function, behavioral self-regulation, and social-emotional competence: Links to school readiness. *Developmental Psychology*, 50(8), 2100–2116. Доступно на: https://www.researchgate.net/publication/285715041_Executive_function_behavioral_self-regulation_and_social-emotional_competence_Links_to_school_readiness
27. Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. W. W. Norton. Доступно на: https://www.bxscience.edu/ourpages/auto/2014/11/16/50007779/Piaget%20When%20Thinking%20Begins10272012_0000.pdf
28. Piaget, J. (1973). *To Understand Is To Invent: The Future of Education*. Grossman. Доступно на: <https://www.scribd.com/doc/289689274/to-understand-is-to-invent>
29. Piaget, J., & Inhelder, B. (1972). *The psychology of the child*. New York, NY: Basic Books. Доступно на: <https://www.alohabdonline.com/wp-content/uploads/2020/05/The-Psychology-Of-The-Child.pdf>
30. Pianta, R. C. (1999). Enhancing Relationships Between Children and Teachers. *American Psychological Association*. Доступно на: <https://doi.org/10.1037/10314-000>
31. Половина, Н. (2007) Системска анализа сарадње школе и породице. У: Н. Половина и Б. Богуновић (ур.) *Сарадња школе и породице*. Београд: Институт за педагошка истраживања, стр. 91-113.
32. Raver, C., French, S., & Blair, C. (2013). Enhancing self-regulation in early childhood education: Programs and outcomes. *Early Childhood Research Quarterly*, 28(3), 438–451.
33. Suzić, N. (2005). *Didaktika*. Banja Luka: TT-Centar. Доступно на: <https://emineter.wordpress.com/wp-content/uploads/2022/10/pedagogija-za-xxi-vijek-n.-suzic.pdf>
34. Fosnot, C. T. (2005). *Constructivism: Theory, Perspectives, and Practice*. Teachers College Press. Доступно на: <https://archive.org/details/constructivismth00fosn/page/n9/mode/2up>

35. Хавелка, Н. (2000). *Ученик и наставник у образовном процесу*. Београд: Завод за уџбенике.
36. Hamre, V. K., & Pianta, R. C. (2001). Early teacher–child relationships and the trajectory of children's school outcomes through eighth grade. *Child Development*, 72(2), 625–638. Доступно на: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11333089/>

ПРИЛОГ

Упитник за васпитаче

Тема: Улога васпитача у развоју радних навика деце у години пред полазак у школу

I Општи подаци о васпитачима

Пол:

- а) Женски
- б) Мушки

Старосна доб:

- а) До 30 година
- б) 31–40 година
- в) 41–50 година
- г) Преко 50 година

Радни стаж у предшколској установи:

- а) Мање од 5 година
- б) 5–10 година
- в) 11–20 година
- г) Више од 20 година

Средина у којој радите:

- а) Урбана
- б) Рурална

II Ставови васпитача о значају развоја радних навика

1 - Не слажем се у потпуности; 2 - Не слажем се; 3 - Нема став; 4 - Слабо се слажем;
5 - Потпуно се слажем.

ред. бр	Тврдња	1	2	3	4	5
1.	Радне навике се морају развијати још у предшколском узрасту					
2.	Развијене радне навике олакшавају адаптацију детета на школу					
3.	Дете треба да учи кроз игру, а не кроз школолике задатке					
4.	Родитељи имају кључну улогу у развоју радних навика					
5.	Васпитачи имају довољно времена у програму					

III Методе и приступи у раду васпитача

6. Које активности најчешће користите у циљу развоја радних навика код деце?
- а) Задатке са временским ограничењем
 - б) Чување и брига о играчкама и материјалима
 - в) Дежурства у групи
 - г) Рутинске активности (одлагање гардеробе, спремање радног простора)
 - д) Друге (навести): _____
7. Колико често примењујете планиране активности усмерене ка развоју радних навика?
- а) Свакодневно
 - б) Неколико пута недељно
 - в) Повремено
 - г) Врло ретко
8. По вашем мишљењу, које васпитне методе су најефикасније у подстицању радних навика код деце? (отворено питање)
- _____

IV Изазови у раду

9. Највеће препреке у развоју радних навика код деце су:
- а) Недовољна мотивација деце
 - б) Недостатак подршке родитеља
 - в) Ограничено време у дневном програму
 - г) Недовољно стручно усавшавање
 - д) Друго (навести): _____
10. Колико је сарадња са родитељима важна у развоју радних навика?
- а) Веома важна
 - б) Донекле важна
 - в) Није важна
11. Како оцењујете сарадњу са родитељима у вашој групи у контексту развоја радних навика? (отворено питање)
- _____

V Предлози и могућности за унапређење праксе

12. Шта би, по вашем мишљењу, допринело бољем развоју радних навика код деце у вртићу? (отворено питање – нпр. нове активности, обуке, боља сарадња, промена програма итд.)

13. Да ли бисте били спремни да учествујете у програмима додатне едукације на ову тему?

- а) Да
- б) Не
- в) Можда

VI. Сарадња породице и вртића

14. Шта, по вашем мишљењу, родитељи највише очекују од васпитача у развоју радних навика код деце?

15. Шта ви као васпитач очекујете од родитеља у погледу развоја радних навика?

16. На који начин се, по вашем искуству, радне навике развијају код куће?

17. На које начине родитељи најчешће помажу развоју радних навика код деце?

18. На које начине родитељи најчешће одмажу (отежавају) развоју радних навика код деце?

Захваљујемо се на издвојеном времену и доприносу овом истраживању. Ваши одговори су анонимни и биће коришћени искључиво у сврху израде стручног истраживачког рада у области предшколског васпитања.